

WONDERLIJKE WEEJTJES EN FASCINERENDE FEITEN OVER DE RIDDERS

Sarah Devos en Heleen Brulot (ill.)

Querido

(door Ine Muys)

OVER DE AUTEURS

Sarah Devos is schrijfster. Ze bedacht verschillende doeboeken voor Ketnet, waaronder *Het complete Ketnet buitenspeelboek* (2015) en *Het complete Ketnet speelplaatsboek* (2016). Voor de reeks Professor Kleinbrein schreef ze behalve *Wonderlijke weetjes en fascinerende feiten over de ridders* ook al boeken over de Romeinen (2016) en de Egyptenaren (2017). Daarnaast publiceert Devos educatieve non-fictie en lifestyle boeken voor volwassenen.

(Bron: <https://www.lannoo.be/nl/sarah-devos>)

Heleen Brulot is illustrator. Ze maakte de tekeningen voor twee kinderboeken van de Noorse Maria Parr, *De wonderlijke lotgevallen van Olle en Lena* (2007) en *Tonje en de geheime brief* (2010). Naast de reeks Professor Kleinbrein illustreerde ze voorleesboeken, verhalen voor eerste lezers en verschillende jeugdboeken, waaronder *De eerste keer verliefd* (2012) van Loes Hazelaar en *Het uitzonderlijke leven van Violetta Vonk* (2013) van Hilde Vandermeeren.

(Bron: <https://www.lannoo.be/nl/heleen-brulot> en <http://brulot.net/portfolio/>)

1. VERHAAL

Titel en cover

- Wat vinden de juryleden van de cover? Vestig de aandacht op de vormgeving (bovenaan de naam van de reeks, in het midden een ridder te paard, pijltjes met termen, gele achtergrond met middeleeuwse elementen in zwart-wit, onderaan de titel in een kader).
- Zouden de juryleden voor een andere compositie of omslagillustratie kiezen? Laat ze eventueel hun eigen cover ontwerpen.
- Maakt de titel nieuwsgierig? Bevat het boek inderdaad verrassende informatie, of wisten de juryleden al veel over ridders?
- Kennen de juryleden de reeks Professor Kleinbrein? Lazen ze ook de boeken over de Romeinen en de Egyptenaren?
- Misschien lazen de juryleden enkele boeken uit de reeks Waanzinnig om te weten? Schrijver Terry Deary bedacht onder meer *Die eeuwige Egyptenaren* (2009), *Ruige ridders en kille kastelen* (2013) en *Razende Romeinen* (2013).
- Welke boeken zouden er volgens de juryleden nog kunnen volgen? (prehistorie, oude Grieken, piraten, heksen...)

Genre en structuur

- Weten de juryleden nog wanneer de middeleeuwen beginnen en eindigen? Is deze periode volgens hen nauwkeurig in de tijd te situeren?
- Kopieer de tijdlijn uit het boek en hang ze uit.
 - o Hebben de juryleden opgemerkt dat de tijdlijn de vorm heeft van de kantelen van een kasteel? Waarom zou de illustrator daarvoor gekozen hebben? (sluit aan bij het thema, om hoogte- en dieptepunten aan te duiden...)

- Nodig de juryleden uit om enkele opvallende middeleeuwse fenomenen of gebeurtenissen op de tijdlijn aan te duiden.
- Wie zijn de personages in dit boek? (Professor Kleinbrein en zijn intelligent konijn, de ridders in het algemeen)
- Kunnen de juryleden in enkele zinnen vertellen waarover het boek gaat? Is er een duidelijke verhaallijn?
- Besteed vervolgens aandacht aan het informatieve en educatieve karakter van het boek.
 - Vormen alle weetjes samen een verhaal? Hoezo (niet)? (feiten worden per thema of periode ingedeeld, konijn duikt voortdurend op)
 - Vinden de juryleden dat ze (te) veel feiten voorgeschoteld krijgen?
 - Zouden ze dit boek aan de (geschiedenis)leerkracht aanbevelen? Waarom (niet)?
- Hebben de juryleden gezien dat er vooraan in het boek een inhoudstafel staat? Hebben ze die gebruikt tijdens / voor / na het lezen?

Schrijfstijl

Sarah Devos maakt de middeleeuwse geschiedenis toegankelijk voor een hedendaags en jong publiek. Op pagina 20 bespot ze zelfs traditionele woordenboekdefinities.

- Hoe ervaren de juryleden de schrijfstijl? (grappig, vlot, afstandelijk, ingewikkeld...)
 - “Als je een aanvallende met deze goedendag begroet, heeft hij waarschijnlijk niet zo’n heel goede dag...” (p.40)
 - “Dus wie mocht die pipi en kaka opruimen? De poepruimer of de poepboer! Daar zit een geurtje aan...” (p.57)
- Waarom zijn bepaalde woorden vet- of schuingedrukt? (om moeilijke woorden / termen te benadrukken)
- Hebben de juryleden alle woorden begrepen, of zijn er bepaalde termen die om verduidelijking vragen?
- Soms werken schrijvers met voetnoten om woorden onderaan de bladzijde of achterin het boek toe te lichten. Vinden de juryleden het handig dat de schrijver moeilijke woorden meteen uitlegt, bijvoorbeeld tussen haakjes in de tekst?
 - “De Normandiërs (dat zijn Vikingen die een deel van Frankrijk veroverden)” (p.10)
 - “Het begon met een doodgewone maliënkolder: een soort gebreid truitje van ijzerdraad.” (p.30)
 - “Dat was handig als je belegerd werd – belegeren wil zeggen dat een vijand je net zo lang omsingelt tot je helemaal uitgehongerd bent.” (p.59)
- De schrijfster vergelijkt of combineert middeleeuwse gebruiken met hedendaagse fenomenen en elementen. Begrijpen de juryleden waarom ze dat doet? (herkenbaarheid, humor) Vinden de juryleden dat een geslaagde tactiek?
 - “Kruistochten, gigantische, jarenlange oorlogen, plunderingen, wrede vechtpartijen... De middeleeuwen (circa 500-1500) waren ongelooflijk wild en heftig! Vind je het lastig om je daar iets bij voor te stellen? Denk dan even aan de ergste ruzie met je broer, zus of vriend(in). Vermenigvuldig dat tafereel met 1.041.760, gooi er nog wat wrede man-tegen-mangevechten bij, een portie flinke bloedvergieten et voilà, je komt een béétje in de buurt.” (p.13)
 - “Horigen mochten bijna nooit van de heerlijkheid af. Ze hadden een zwaar leven en konden vaak maar maximaal 45 kaarsjes uitblazen op hun verjaardagstaart (als er al een taart was natuurlijk).” (p.18)
 - Op pagina 23 beeldt de illustrator een ridder in een uitrusting met eurotekens af.
 - “Als je denkt dat Superman en Spiderman echte superhelden zijn, dan ken je deze ridders nog niet!” (p. 24)
 - De schrijver maakt reclame voor verschillende types kastelen, zoals dat vandaag in aanbiedingsfolders gebeurt (p.49)
- Merkten de juryleden op dat de schrijfster de tegenwoordige tijd gebruikt om over historische veldslagen te vertellen? (p.10) Waarom zou ze dat doen? (om de lezers in het verhaal te trekken en het gevoel te geven dat ze erbij waren)

Illustraties en vormgeving

Heleen Brulot voorziet het boek van stripachtige illustraties. Begrijpen de juryleden deze keuze?

- Vinden ze de illustraties bij het geschiedenisthema passen, of hadden ze liever realistische tekeningen?
- Moesten de juryleden lachen om het konijn dat in de illustraties opduikt? (bijvoorbeeld op pagina’s: 14, 23, 39, 42, 58, 61, 85, 104, 109 en 120)
- Wat vinden de juryleden van de lay-out? Vinden ze de korte tekstblokken, het gebruik van pijltjes en de bijbehorende illustraties een geslaagde combinatie?
- Vormen de kadertjes waarin een middeleeuws fenomeen wordt belicht een meerwaarde? Of had de schrijfster ze evengoed kunnen weglaten? (bijvoorbeeld op pagina’s: 24, 53, 57, 58, 63, 66, 67, 76, 80, 84, 90, 92, 98, 110 en 121)

- Zijn tekst en illustraties goed op elkaar afgestemd? Maken de illustraties de feiten inzichtelijker?

2. VERWERKING

Ridderlijke rangorde

- In de middeleeuwen waren er volgens de schrijfster grofweg vier verschillende 'jobs'. Weten de juryleden nog welke? (p. 13: vechten als heer of ridder, werken op het land als een boer, bidden als een bisschop of priester en spullen kopen en verkopen als handelaar).
 - o Kan je van job veranderen als je gemotiveerd bent? (p.14)
 - o Welke job lijkt de juryleden het zwaarst, of het aantrekkelijkst?
- Wie mocht ridder worden? (p.21) Waren er alleen mannelijke ridders in de middeleeuwen, of konden vrouwen ook ridder worden? (zie bijlage 1)
 - o De schrijver noemt Jeanne d'Arc als voorbeeld (p. 25). Hebben de juryleden al over deze stoere dame gehoord? Of misschien zagen ze een film met Jeanne in de hoofdrol?
 - o Volgens de geschiedkundige website Historia waren er behalve Jeanne d'Arc nog andere ridderlijke vrouwen, "zoals de Engelse Petronilla de Grandmesnil, die in de 12e eeuw deelnam aan een opstand tegen de koning. Twee eeuwen later kregen vrouwen ook het recht om te worden opgenomen in een officiële ridderorde, waar ze de eretitel dame droegen." (Bron: <http://historianet.nl/oorlog/waren-er-vrouwelijke-ridders-in-de-middeleeuwen>)
 - o Het dagelijkse leven van de meeste middeleeuwse vrouwen zag er echter minder ridderlijk uit. Wat was hun belangrijkste taak? (kinderen krijgen en opvoeden, p.81) Waaraan besteedden (sommige) vrouwen de overige tijd? (zorgen dat de bedienden hun werk goed doen, gasten ontvangen, lezen en schrijven, jagen) Wat vinden de juryleden van dit 'takenpakket'? Vinden ze dat de schrijfster voldoende stilstaat bij het lot van de middeleeuwse vrouw?
- De middeleeuwen waren een gewelddadige tijd. Ridders bedachten verschillende wapens om hun vijanden te 'vellen' (p.39). Tegelijkertijd hielden ze zich aan de ridderlijke code. Wat bedoelt de schrijfster hiermee? (p.36: beschaafd en netjes gedrag, vooral tegenover vrouwen)
 - o Wat verstaan de juryleden vandaag onder hoffelijk gedrag?
 - o Hebben ze wel eens gehoord van het woord gentleman?
 - o Is de mens in de loop van de tijd vredelievend geworden volgens de juryleden? Hoezo (niet)?
- Volgens de schrijver waren ridders modegevoelig. (p.31) Een ridderlijke outfit moest niet alleen bescherming bieden en comfortabel zitten, maar ook chique ogen.
 - o Hoe zou een hedendaagse ridderoutfit eruit moeten zien volgens de juryleden? (zakje voor smartphone, fluovestje voor verkeersveiligheid, robotica...)
 - o Welke wapens heeft de moderne ridder op zak? (p.38) Of heeft hij/zij helemaal geen wapens nodig?
 - o Laat de juryleden eventueel een eigen wapenschild ontwerpen. (p.46)
- Herinneren de juryleden zich nog waarom er in de middeleeuwen zoveel Bijbelse schilderijen in de kastelen omhoog hingen? (p.66: weinigen konden lezen of schrijven)
 - o Wisten de juryleden al dat de meeste middeleeuwers analfabeet waren?
 - o Wie kon er toen wel lezen en schrijven? (sommige monniken)
 - o Waarom is lezen en schrijven nuttig volgens de juryleden? (dagelijkse communicatie en administratie, plezier, prikkelt de verbeelding, bevordert inlevingsvermogen...)

Materiaal

- kaartjes met middeleeuwse trefwoorden
- twee of drie doosjes
- middeleeuws kledingstuk (bv. mantel of hoofddekse)
- middeleeuwse achtergrondmuziek

Middeleeuwse mijlpalen

- Noteerden de juryleden opvallende weetjes in hun schriftje?
- Herinneren ze zich nog enkele veldslagen?
 - o Hadden ze al gehoord van De Guldensporenslag? (p.11)
 - o Begrijpen de juryleden hoe een oorlog maar liefst 100 jaar kan duren? (p.12)
- Laat de juryleden hun eigen verhaaltje of 'middeleeuwse mijlpaal' verzinnen.

- Schrijf middeleeuwse trefwoorden op kaartjes en stop die in twee doosjes (of gebruik de trefwoorden uit bijlage 2)
- personages
- plaatsen
- Laat de juryleden zelf een trefwoord verzinnen. Verzamel hun trefwoorden en stop die in een derde doosje. Hebben de juryleden weinig inspiratie? Voorzie een doosje met middeleeuwse fenomenen en voorwerpen (3).
- De juryleden nemen uit elk doosje een trefwoord.
- Met behulp van de drie trefwoorden verzinnen de juryleden een ridderlijk verhaaltje.
- Als ze een bepaald trefwoord niet begrijpen, kunnen ze onderling over de betekenis discussiëren en/of het woord in het boek opzoeken.
- Nodig de juryleden tenslotte uit om hun verhaal als troubadour voor te dragen. Voorzie eventueel een middeleeuwse mantel en achtergrondmuziek.

Coole kastelen

- De schrijfster vraagt de lezers naar hun favoriete type kasteel. (p. 49)
 - Hebben de juryleden een keuze kunnen maken?
 - In welk kasteel zouden ze wel willen wonen en waarom?
- Kennen de juryleden inderdaad kastelen in eigen land? Overloop enkele foto's van bekende kastelen (zie bijlage 3).
- Hebben de juryleden al eens een kasteel bezocht? Zo ja, vonden ze het een indrukwekkende ervaring?
 - Gravensteen in Gent: "Je kan niet in Gent geweest zijn zonder het Gravensteen te bezoeken. De middeleeuwse burcht met haar steile trappen, uniek uitzicht over de stad en foltermuseum is niet voor doetjes! Een tip: een wandeling op de verdedigingsmuren en turen door schietgaten." (Bron: <https://www.uitmetvlieg.be/uittip/10-keer-kastelen-bezoeken-met-kinderen>)
 - Kasteel van Gaasbeek in Lennik: "Het kasteeldomein van Gaasbeek evolueerde van versterkte burcht naar een adellijke residentie met een sprookjesachtig uiterlijk. Het ligt in een uitgestrekt park met eeuwenoude beuken en historische gebouwtjes. Het kasteel herbergt een indrukwekkende kunstcollectie, opgesteld in de historische woonruimtes." (Bron: <https://www.uitmetvlieg.be/agenda/e/kasteel-van-gaasbeek/A5ACE3F9-C62E-5319-C6C28ABBDFA262A3#lees>)
 - Kasteel van Horst in Holsbeek: "Het Kasteel van Horst bruist van de fantastische verhalen. Wist je dat het Kasteel van Horst altijd een feestkasteel geweest is? Hoe leefden de ridders in Horst? Wat gebeurde er boven in de toren? Als stenen konden spreken zouden ze je toefluisteren van jachtpartijen, feestmalen, ridders & gravinnen, bloei & verval, van bootjes en zwempartijen, van kikkers en vleermuizen en nog zoveel meer." (Bron: <http://www.kasteelvanhorst.be/individueel>)
 - Het mottekasteel 'Hoge Wal' in Ertvelde: "In 1190 bouwde Zeger II in Ertvelde het mottekasteel Hoge Wal. Het was een versterkte woonplaats, bestaande uit een opperhof en een neerhof. Rond de vesting lag een watergracht. De Hoge Wal is een van de best bewaarde mottes in Vlaanderen." (Bron: <http://www.mottekasteel.be>)
- Willen de juryleden graag een kasteel bezichtigen? Raadpleeg de website van UITmetVlieg voor suggesties: <https://www.uitmetvlieg.be/uittip/10-keer-kastelen-bezoeken-met-kinderen>.

Leessuggesties

Op pagina 123 voorziet de schrijfster een boekenlijstje. Andere ridderlijke titels zijn...

- De brief voor de koning / Tonke Dragt (Leopold, 2015)
- De Nedergrim / Matthew Jobin (Gottmer, 2014)
- Van Parcifal tot Beowulf / Simone Kramer en Els van Egeraat (Ploegsma, 2011)
- Afscheid van Arthur / Agave Kruijssen (Lannoo, 2010)
- Igraine Zondervrees / Cornelia Funke (Querido, 2008)
- Heersers in harnas: het échte verhaal van de ridders / Ed Franck en Jurgen Walschot (ill.) (Davidsfonds/Infodok, 2008)

Extra's

De juryleden kunnen ter voorbereiding of na de boekbespreking...

- een potje Kolonisten van Catan spelen (<https://www.999games.nl/de-kolonisten-van-catan.html>).

- een middeleeuws verhalenwedstrijdje organiseren, bijvoorbeeld met behulp van Rory's Story Cubes (Medieval) (<https://www.storycubes.com/shop/rory-s-story-cubes-mix-medieval>).
- SchatSchieten uittesten, een museumspel van de Nederlandse Museumvereniging.
 - o Verdedig Tikkits kasteel met je katapult tegen vijandige ridders en verzamel zoveel mogelijk museumschatten om het kasteel in te richten.
 - o Je kan het spel op de computer spelen of als app downloaden (<https://www.museumkids.nl/game-info/schatschieten/15>).

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.